

Παρέμβαση Κ. Γκούμα στην παρουσίαση του βιβλίου του Παναγιώτη Καρκατσούλη (15/11/2023)

Να ευχαριστήσω τους οργανωτές και τον κ. Καρκατσούλη για την πρόσκληση να συμμετέχω στην σημερινή εκδήλωση.

Είναι ιδιαίτερη τιμή για μένα να βρίσκομαι απόψε εδώ και να πω λίγα λόγια για το νέο βιβλίο. Θα ζητήσω την επιείκειά σας, γιατί πρώτη φορά επιχειρώ κάτι παρόμοιο και μάλιστα για ένα πολυγραφότατο συγγραφέα που ασχολείται χρόνια με τα θέματα της ΔΔ.

Ασχολούμενος όμως για πολλές δεκαετίες με τα υδατικά θέματα της Θεσσαλίας και ευαισθητοποιημένος από την συγκυρία της τραγωδίας που βιώνει η περιοχή μας λόγω των πλημμυρών, θα επιχειρήσω να συμβάλλω στην σημερινή εκδήλωση με κάποιες απόψεις μου που σχετίζονται με τις διαχρονικές παθογένειες της ΔΔ, οι οποίες, όπως επισημαίνει εύστοχα στην εισαγωγή του βιβλίου του ο συγγραφέας *«σε κανένα άλλο πεδίο πολιτικής να μην αποτυπώνονται περισσότερο ανάγλυφα»* από ότι στον τομέα της διοίκησης (και όχι διαχείρισης) κρίσεων, όρος που σηματοδοτεί και τον τίτλο του βιβλίου.

Το κάθε ένα από τα 4 κεφάλαια του και το επίμετρο, αποτελούν δεξαμενή σκέψης, προβληματισμού και προτάσεων, ειδικά για την ΠΠ και γενικά για την ΔΔ, μια και η συγκυρία των πρόσφατων πλημμυρών προσφέρεται ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τι έφταιξε και τι θα μπορούσε να αποφευχθεί, αν είχαν αντιμετωπιστεί ορισμένα από τα ζητήματα που αναδεικνύει ο συγγραφέας.

Θα σταθώ κυρίως σε όσα σχετίζονται με τις κρίσεις για τις οποίες ευθύνεται το νερό, δηλαδή τις πλημμύρες και την ξηρασία – λειψυδρία, που αποτελούν τις δύο όψεις του «ίδιου νομίσματος», και αυτό γιατί είναι πολύ πιθανό σύντομα να βρεθούμε στην ανάγκη να αντιμετωπίσουμε μια παρόμοια κρίση, ή μια άλλη με τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτή των πλημμυρών, αλλά εξίσου επικίνδυνη, όπως μας απέδειξε το όχι και πολύ μακρινό παρελθόν, τόσο στη Θεσσαλία (που βίωσε πολλές λειψυδρίες) όσο και στο λεκανοπέδιο της πρωτεύουσας, όταν στις αρχές της δεκαετίας του 1990 αναζητούσαμε τάνκερ για την μεταφορά νερού για ύδρευση.

Ο συγγραφέας επισημαίνει [(σελ. 12)] ότι *«.. η διακομματική πρακτική αδιαφάνειας αποστερεί τον ερευνητή από κρίσιμα δεδομένα όπως η σχέση κόστους – ωφέλειας των μεθόδων και τρόπων που επιλέγονται για την αντιμετώπιση των καταστροφών»*, ενώ σε άλλο σημείο ότι *«...οι κρίσεις απειλούν ακόμη και ισχυρές*

δημοκρατίες οι ευρωπαϊκές πολιτικές έχουν αμυντικό παρά προορατικό χαρακτήρα».

Όταν αυτό ισχύει για χώρες με οργανωμένη ΔΔ και παράδοση στις στρατηγικές, τότε θα ήταν μια εξήγηση γιατί στην δική μας χώρα δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε τα προφανή δεδομένα για το κόστος των καταστροφών.

Στα ποσά που αναφέρει ο συγγραφέας, να προσθέσω την πληροφορία του Nature Communications ότι λόγω της κλιματικής αλλαγής ο κόσμος «έχανε» 391 εκατ. δολάρια την ημέρα τις τελευταίες δύο δεκαετίες, ποσό που ακούγεται εξωπραγματικό. Είναι όμως πραγματικό το ποσό των 700 εκατ. ευρώ που μας στοίχισε ο ΙΑΝΟΣ σε αποζημιώσεις, ενώ ένα έργο όπως ο ταμιευτήρας Σκοπιάς στον Ενιπέα Φαρσάλων (που δυνητικά θα συγκρατούσε τουλάχιστον 100 εκατ. κ. μ. νερού), κοστίζει περίπου 230 εκατ. ευρώ και προβλέπεται, εκτός από την αντιπλημμυρική προστασία, να επιλύσει σοβαρά υδρευτικά, αρδευτικά και οικολογικά προβλήματα και ενδεχομένως να παράξει και ΥΗ ενέργεια.

Είναι χαρακτηριστικά τα όσα περιγράφονται με πολύ γλαφυρό τρόπο και με αφορμή την φυσική καταστροφή «Μήδεια» το 2021, στην παράγραφο με τίτλο *«Μια Ελληνική ιδιαιτερότητα. Η αδυναμία συντονισμού λόγω σύγχυσης και κατακερματισμού αρμοδιοτήτων»* Καταστάσεις που προκαλούν ανάμικτα συναισθήματα «κλαυσίγελου».

Και για να έρθω στα καθ' ημάς, για να είχε αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η πρόσφατη κρίση του Daniel, θα έπρεπε – εκτός των άλλων – να έχουν εξασφαλιστεί κάποιες βασικές προϋποθέσεις που αναφέρονται από τον συγγραφέα με τις κωδικές λέξεις ή φράσεις – κλειδιά όπως «στρατηγική», «σχεδιασμός» «ετοιμότητα για καταστολή του καταστροφικού φαινομένου» και «πλέγμα προγραμμάτων και δράσεων για την επιτυχήστερη αντιμετώπισή του», οι οποίες αποτελούν και την πεμπτουσία μιας καλής προετοιμασίας για την διοίκηση κρίσεων και την αντιμετώπιση παρόμοιων καταστροφών.

Στη χώρα μας όμως είναι υποτιμημένες και συνήθως εκφράζουν προθέσεις, παρά ουσιαστικό περιεχόμενο.

Για να είμαι πιο ακριβής και κατανοητός, υπήρχε το πολύ πρόσφατο και λεπτομερές σχέδιο ΔΑΡΔΑΝΟΣ 2 για την αντιμετώπιση κρίσεων πλημμύρας, καθώς και δύο χρήσιμα εκσυγχρονιστικά εργαλεία για το νερό, δηλαδή το ΣΔΛΑΠ το ΣΔΚΠ.

Τα δύο τελευταία, Σχέδια ήδη εγκεκριμένα από το 2014 και το 2018 αντίστοιχα, περιλαμβάνουν πλήρες πρόγραμμα μέτρων (με έργα και δράσεις) για την Θεσσαλία που κοινό στόχο έχουν, μεταξύ άλλων, να αντιμετωπίσουν φαινόμενα λειψυδρίας – ξηρασίας και πλημμυρών.

Εν προκειμένω όμως παραμένουν γράμμα κενό ή «άσκηση επί χάρτου», όπως συνηθίζω να λέω, αφού ελάχιστα από όλα αυτά τα επιμέρους μέτρα υλοποιήθηκαν για πολλούς λόγους, στους οποίους δεν μπορώ να αναφερθώ στο πλαίσιο της σημερινής εκδήλωσης.

Επίσης ήταν εμφανής η έλλειψη εργαλείων έγκαιρης προειδοποίησης (σε πολλά επίπεδα), όσο και η σωστή προετοιμασία για την αντιμετώπιση φαινομένων όπως ο Daniel.

Σε κρίσιμα σημεία ρεμάτων, ποταμών, έργων και αναχωμάτων, που αποτελούν και την αντιπλημμυρική άμυνα πόλεων όπως η Λάρισα, η Καρδίτσα ή αγροτικών περιοχών όπως η περιοχή του Παλαμά – Βλοχού, του Σταυρού Φαρσάλων και των παρακάρλιων χωριών, υπήρξαν επεμβάσεις που συνήθως έγιναν αυθαίρετα και χωρίς κανένα πρωτόκολλο από φορείς που δεν είχαν την θεσμική εξουσιοδότηση και με την λογική της διασφάλισης ανάντη περιοχών, αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις σε κατάντη περιοχές.

Έτσι η «πολιτική» (για την αντιμετώπιση των πλημμυρών) των εμπλεκόμενων φορέων απεδείχθη αναποτελεσματική και «μη βιώσιμη».

Θα ήταν όμως άδικο να κρίνουμε αυστηρά την αποτελεσματικότητα όλων αυτών των συντονιστικών οργάνων (που προβλέπονται στον ΔΑΡΔΑΝΟ 2 και συμμετείχαν στην κρίση των πλημμυρών), παρότι μέχρι σήμερα κανείς αρμόδιος φορέας (κεντρικός ή περιφερειακός) δεν δημοσιοποίησε κάποιου είδους απολογισμό για τα τυχόν προβλήματα, αστοχίες, τι δεν λειτούργησε ή δεν πήγε όπως αναμενόταν, πολλά από τα οποία αναφέρονται ως προαπαιτούμενα στο βιβλίο για το οποίο συζητάμε σήμερα.

Το αποτέλεσμα βέβαια είναι γνωστό και ανεξαρτήτως προσπαθειών ή/και προθέσεων αξιολογείται.

Μάλιστα ο συγγραφέας αναφερόμενος στην **πολυεπίπεδη διακυβέρνηση αναρωτιέται** : *«Χωρίς τις υποδομές και τις γνώσεις, πως θα μπορέσει ο κάθε δημόσιος φορέας να ανταποκριθεί σε τέτοιας εξαιρετικής πολυπλοκότητας εγχειρήματα»* [(σελ. 75)], ενώ πιο κάτω επισημαίνει ότι *«... οι δυσκολίεςθα είναι ανυπέρβλητες»*.

Συμμερίζομαι τον γόνιμο προβληματισμό του συγγραφέα [(σελ. 96)] για το αν και κατά πόσο μπορούν να συμβάλλουν οι σύγχρονες τεχνολογίες όπως η TN (AI – Artificial Intelligence) στην

αντιμετώπιση των κρίσεων, αν και ο Noam Chomsky δήλωσε ότι θεωρεί την ΤΝ «λογισμικό λογοκλοπής», ο δε Νικ. Μπόστρομ, καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης «*ότι η εξέλιξη της τεχνητής νοημοσύνης αποτελεί μεγαλύτερη απειλή για την ανθρώπινη ύπαρξη από την κλιματική*».

Για την προετοιμασία όμως του μηχανισμού της ΠΠ σε πολιτικές ανάσχεσης των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης κρίνεται αναγκαία η ψηφιακοποίηση των διαδικασιών και των αποφάσεων [(digitalisation - Ψηφιοποίηση (digitisation)] και το διαδίκτυο των πραγμάτων (ή Internet of things) [(σελ. 104)], τεχνολογίες που ήδη άρχισαν να ενσωματώνουν ορισμένοι από τους πιο εξελιγμένους διαχειριστές νερού στη Θεσσαλία (πχ. ΤΟΕΒ Ταυρωπού).

Αξιοσημείωτες είναι και οι αναφορές του συγγραφέα για τον εθελοντισμό και την φιλοσοφία του **διαμοιρασμού**, για τις «... 1.720 διοικητικές οντότητες που απαρτίζουν το Ελληνικό δημόσιο» και τις αδυναμίες συντονισμού τους, καθώς και η πρόταση του για αξιοποίηση των ΜΚΔ, δυστυχώς όμως ο χρόνος δεν μου επιτρέπει να επεκταθώ.

Συμπερασματικά να πω ότι το βιβλίο που σήμερα παρουσιάζεται, είναι ένα βιβλίο που προτείνω ανεπιφύλακτα να διαβαστεί από όλους και ιδίως από όσους εμπλέκονται, με τον ένα ή άλλο τρόπο στις διαδικασίες της πολιτικής προστασίας.

Θα τους βοηθήσει να κατανοήσουν γιατί, ενώ στο σύνολό τους κατέβαλλαν υπεράνθρωπες προσπάθειες, πχ. στην πρόσφατη κρίση των πλημμυρών (μια και είμαστε στη Θεσσαλία), δεν αποφύγαμε τελικά την απώλεια ανθρώπινων ζώων και δεν περιορίσαμε τις τεράστιες καταστροφές, ορισμένες από τις οποίες ακόμη και σήμερα βρίσκονται καλυμμένες από πλημμυρικά νερά, όπως αυτές στην Κάρλα.

Κλείνοντας, και χωρίς να θέλω να μηδενίσω τις όποιες προσπάθειες έγιναν μέχρι σήμερα για αποτελεσματική διοίκηση κρίσεων και καταστροφών, θα πω ότι δεν συμμερίζομαι την αισιοδοξία που δηλώνει ο συγγραφέας στο τέλος του επίμετρου και αυτό γιατί, ως πολύ μεγαλύτερος στην ηλικία, έχω δει συχνά τις προσδοκίες μου να διαψεύδονται.

Αν η ίδια η κοινωνία με τους πολίτες και τις οργανώσεις τους δεν διεκδικήσουν τις αλλαγές που επιβάλλουν οι καιροί, μεταξύ των οποίων και «*το απαραίτητο καθεστώς της διάχυσης της ευθύνης*» τότε «*πολιτική βούληση και ικανότητα διακυβέρνησης*» στις οποίες αναφέρεται ο κ. Καρκατσούλης, θα εξακολουθούν να είναι ζητούμενα.

Σας ευχαριστώ

(Κώστας Γκούμας)

Σχετικά δημοσιεύματα – Ρεπορτάζ

«Διοίκηση κρίσεων και καταστροφών στο παράδειγμα της Πολιτικής Προστασίας» - Το νέο βιβλίο του Παν. Καρκατσούλη

<https://www.onlarissa.gr/2023/11/15/p-karkatsoulis-apo-larisa-stin-parousiasi-tou-vivliou-tou-einai-pleon-thema-zois-kai-thanatu-ochi-aplos-mia-alli-politiki/>

<https://www.larissapress.gr/2023/11/15/parousiastike-to-vivlio-tou-panagioti-karkatsouli-gia-ti-dioikisi-kriseon-kai-katastrofon/>

<https://www.thessaliatv.gr/news/153327/dioikisi-kriseon-kai-katastrofon-sto-paradeigma-tis-politikis-prostasias--to-neo-biblio-tou-pan-karkatsouli/>

<https://www.eleftheria.gr/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82/item/350747.html>